

RĪGĀ

2021.gada 1.aprīlis
Nr. 1-23/041_e

Tieslietu ministrijai
Paziņošanai e-adresē

Par Komerclikumā noteiktā noilguma termiņa
piemērošanas praktiskajiem aspektiem

Latvijas Finanšu nozares asociācija (turpmāk – Asociācija) pārstāv virkni finanšu iestāžu, tostarp kredītiestādes, kuras komercdarbības ietvaros sniedz pakalpojumus fiziskām un juridiskām personām, tostarp komersantiem, patērētājiem un subjektiem, kas nav komersanti vai patērētāji. Asociācija savu biedru interesēs ar mērķi rast vienotu izpratni attiecībā uz Komerclikumā noteiktā noilguma termiņa piemērošanas praktiskajiem aspektiem, veica šī jautājuma izpēti un aicina Tieslietu ministriju sniegt savu viedokli par turpmāk minēto.

Vispārīgais saistību tiesību noilguma termiņš atbilstoši Civillikuma 1895.pantam ir 10 gadi. Komerclikuma speciālais saistību tiesību noilguma termiņš atbilstoši Komerclikuma 406.pantam ir trīs gadi. Atbilstoši Komerclikuma 389.pantam Komerclikuma regulējums piemērojams darījumiem gan starp komersantiem, gan starp komersantu un tādu subjektu, kas nav komersants. Darījumiem ar tādiem subjektiem, kas nav komersanti, tostarp patērētājiem, ir paredzēta iespējama atkāpe no Komerclikuma normu piemērošanas, proti, ciktāl normatīvajos aktos patērētāju tiesību aizsardzības jomā vai citos likumos nav noteikts citādi.

Attiecībā uz noilguma institūta piemērošanu praksē darījumos starp komersantiem un subjektiem, kas nav komersanti, pastāv vienprātība, ka komersanta prasījumi pret subjektu, kas nav komersants, atbilstoši Komerclikuma 406.pantam noilgst triju gadu laikā, ja komersanta prasījums ir komerc tiesiskās dabas. Augstākā tiesa lietā Nr.SKC-104-2019 ir norādījusi: "*Līdz ar to Senāts piekrīt tiesību doktrīnā paustajām atziņām, ka, lai arī likumiskām (piespiedu) nomas attiecībām nav brīvprātības rakstura, jo tās pastāv neatkarīgi no zemes īpašnieka vai ēku īpašnieka gribas uz likuma pamata (kas aprobežo zemes īpašnieka tiesības brīvi rīkoties ar savu īpašumu, vienīgi paredzot viņam tiesības saņemt no ēku un būvju īpašnieka nomas maksu), tomēr izšķirošais apstāklis, vai uz šādām attiecībām piemērojams Komerclikuma 406.panta regulējums, ir nevis tas, vai saistību tiesība ir radusies uz likuma pamata, bet gan, vai saistību tiesība ir komersanta saimnieciskās darbības elements, t.i., vai komersants, pamatojoties uz šo saistību, gūst sistemātisku ekonomisku labumu, tātad veic komerc tiesisko apriti.*", tādējādi norādot uz izņēmumu no triju gadu noilguma termiņa piemērošanas tiem komersanta prasījumiem, kuriem nav komersanta saimnieciskās darbības elementa (Komerclikuma 1.panta otrā daļa).

Taču nepastāv vienprātība, kāds termiņa noilgums būtu piemērojams patērētāja prasībām pret komersantu. Līdzšinējā zemāku instanču tiesu prakse liecina, ka attiecībā uz patērētāja prasījumiem pret komersantu, būtu jāpiemēro patērētājam labvēlīgs noilguma regulējums, respektīvi Civillikuma vispārējais noilguma regulējums, – 10 gadi – , kā uz to norādījusi Jelgavas tiesa savā spriedumā lietā Nr.C15188814: "*Nemot vērā minēto tiesa secina, ka pušu starpā noslēgtais darījums ir vienpusējs komercdarījums, kurā attiecībā pret Banku kā komersantu ir piemērojams*

Komerclikumā noteiktais regulējums, bet attiecībā pret /pers. A/ kā nekomersantu (patērētāju) ir piemērojams Patērētāju tiesību aizsardzības likumā un Civillikumā noteiktais regulējums. Līdz ar to konkrētajā gadījumā desmit gadu noilgums atbilstoši Civillikuma 1895. pantam būtu piemērojams, ja prasību tiesā būtu cēlusi patērētāja /pers. A/, bet attiecībā pret Banku kā komersantu ir piemērojams trīs gadu noilgums atbilstoši Komerclikuma 406. pantam.”.

Esošās neskaidrības noilguma termiņa piemērošanai rada divus iespējamus riskus.

Pirmkārt, ja komersants paļaujas, ka Komerclikuma 406.panta noilguma termiņš būtu piemērojams arī subjekta, kas nav komersants, prasījumiem pret komersantu, bet praksē šādiem prasījumiem tiktu piemērots vispārējais 10 gadu noilguma termiņš, pastāvētu risks, ka komersantam, pret kuru tiek vērsts prasījums, būtu apgrūtināti atspēkot pret viņu izvirzīto prasījumu tā iemesla dēļ, ka komersanta rīcībā vairs nebūtu pieejami darījuma dokumenti. Tos parasti drīkst glabāt tikai tad, ja var pamatot noteiktu interesi, un tā ir saistīta ar potenciālu tiesvedību. Ja noilgums iestāties, šāds pamats var zust.

Otrkārt, gadījumā, ja komersants paļaujas, ka subjekta, kas nav komersants, prasījumi pret komersantu noilgst 10 gadu termiņā, bet praksē šādiem prasījumiem tiktu piemērots Komerclikuma 406.panta noilguma termiņš, pastāvētu risks, ka komersants, ilgstoši uzglabājot darījumu dokumentus, pārkāptu Vispārīgās datu aizsardzības regulas principu par personas datu un dokumentu uzglabāšanu tik ilgi, cik tas ir nepieciešams datu subjekta leģitīmo mērķu ietvaros.

2021.gada 5.martā Asociācija rīkoja pasākumu, kurā Asociācijas biedri un speciālisti prezentēja Asociācijas Parādu piedziņas procesu uzlabošanas pozīciju, kurā tika izklāstītas aktuālas problēmas attiecībā uz kreditora interešu aizsardzību parādu piedziņas jautājumos, tostarp arī jautājumā par noilguma termiņa piemērošanas praktiskajiem aspektiem darījumos starp komersantu un subjektu, kas nav komersants. Pēc pozīcijas prezentācijas notika diskusijas, kurās piedalījās arī pārstāvji no Tieslietu ministrijas, Patērētāju tiesību aizsardzības centra, Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomes un advokātu biroju eksperti, kuru vidū bija arī atzīti komerc tiesību jomas eksperti.

Diskusiju gaitā vairākums, tostarp Patērētāju tiesību aizsardzības centrs, piekrita viedoklim, ka Komerclikuma 406.panta redakcijas tvērums nebūtu interpretējams tādā veidā, ka komercdarījumos subjekta, kas nav komersants, prasījumiem pret komersantu būtu piemērojams vispārējais Civillikuma noilguma institūta termiņš, pretstatā speciālajam Komerclikuma noilguma termiņam.

Nemot vērā iepriekšminēto, Asociācija lūdz Tieslietu ministrijai sniegt viedokli par Komerclikuma 406.panta noilguma termiņa piemērošanu vienpusējos komercdarījumos subjekta, kas nav komersants, prasījumiem pret komersantu. Apzināties, ka ministrijas viedoklis nav saistošs tiesām, un tās var lemt citādi.

Ar cieņu

valdes priekšsēdētāja

Sanita Bajāre

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR
DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU

Armands Onzuls, armands.onzuls@financelatvia.eu